тексті „Закону про боротьбу з тероризмом”. До цього часу основні визначення діяльності, пов’язаної з тероризмом, знаходилися і зараз знаходяться у кримінальному кодексі України. Він хоча і не містить визначення тероризму, але передбачає шість складів злочинів, які встановлюють відповідальність за певні види терористичних дій, а саме: терористичний акт (ст. 258), залучення до проведення терористичного акту (ст. 258-1), публічні заклики до здійснення терористичного акту (ст. 258-2), створення терористичної групи або організації (ст. 258-3), сприяння проведенню терористичного акта (ст. 258-4), фінансування тероризму (ст. 258-5) [6]. Нас же більше цікавить визначення терористичного акту, отже, це суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров’я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [7]. Таке визначення тероризму є надто широким, всеохоплюючим, оскільки під нього підпадають не тільки власне терористична діяльність, а й будь-які насильницькі злочини або загроза ними.

Таким чином, застосування терміну „тероризм” для характеристики насильницької діяльності сепаратистськи налаштованих угруповань в Україні не протирічить офіційному визначенню цього явища. Проте як у багатьох подібних конфліктах, тероризм співіснує з іншими насильницькими явищами (симетричні військові дії, терор, диверсійна діяльність, політичні та чисто кримінальні вбивства, мародерство). Серед усієї різноманітності насилля у цьому конфлікті тероризмом можна вважати лише окрему частину, яка відповідає його сутнісним ознакам (асиметричність, багатооб’єктність замахів, орієнтація на розголос, політичні цілі). Відповідно терористичним групами або терористами можна вважати суб’єктів цієї діяльності, які водночас можуть бути й суб’єктами військових дій, диверсій тощо. Отже, цей конфлікт не є боротьбою з терористичною організацією у чистому вигляді, а лише має окремі прояви тероризму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Станиславская А. Проблема борьбы с терроризмом в современном мире / А. Станиславская. – Bialistok: „INTERGLOB”, 2004. – 124 с.
2. Емельянов В.П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование / В.П. Емельянов. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – 289 с.
3. Гупта Діпак К. Тероризм та політичне насильство: як їх розуміти / Діпак К. Гупта. – К.: Основи. – 2010. – 400 с.
4. Бояр-Созонович Т.С. Международный терроризм: политико-правовые аспекты. / Т. Бояр-Созонович. – Киев; Одесса: Лыбедь, 1991. – 161 с.
5. Афанасьев Н.Н. Идеология терроризма // Социально-гуманитарные знания. – 2001. – №6. – С. 205-220
6. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. – Режим доступа: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page8
7. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. – Режим доступа: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/638-15

УДК 321:323.17

Сліпецька Ю.М.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПІВНІЧНА БУКОВИНА: КОНФЛІКТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У КОНТЕКСТІ СОЦІОПОЛІТИЧНОГО РОЗМЕЖУВАННЯ В УКРАЇНІ

Здійснено концептуальний аналіз етнокультурних, демографічних, історичних і політичних особливостей Північної Буковини як регіону України. Визначено, що за умови політизації румунського питання Північна Буковина може стати джерелом сепаратистських настроїв в Україні. Крім того, простежено особливості електорального процесу в регіоні в період незалежності.

***Ключові слова**: Північна Буковина, соціополітичне розмежування, конфліктний потенціал, етнічна меншина, політизація етнічності, іредентизм, сепаратизм.*

Слипецкая Ю. М.

СЕВЕРНАЯ БУКОВИНА: КОНФЛИКТНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ В КОНТЕКСТЕ СОЦИОПОЛИТИЧЕСКОГО РАЗМЕЖЕВАНИЯ В УКРАИНЕ

Осуществлен концептуальный анализ этнокультурных, демографических, исторических и политических особенностей Северной Буковины как региона Украины. Определено, что при политизации румынского вопроса Буковина может стать источником сепаратистских настроений в Украине. Кроме того, прослежены особенности электорального процесса в регионе в период независимости.

Ключевые слова: *Северная Буковина, социополитическое размежевание, конфликтный потенциал, этническое меньшинство, политизация этничности, ирредентизм, сепаратизм.*

Slipetska J.

NORTHERN BUKOVINA: CONFLICT POTENTIAL IN THE CONTEXT OF SOCIO-POLITICAL CLEAVAGE IN UKRAINE

The article analyzes the conceptual ethnic, cultural, demographic, historical and political characteristics of Northern Bukovina region of Ukraine. It is determined, that politicization of the Romanian nation in Northern Bukovina can become a source of separatism in Ukraine. Furthermore, features of the electoral process in the region during the period of independence have been traced.

Key words*: Northern Bukovina, sociopolitical cleavage, conflict potential, ethnic minority, the politicization of ethnicity, irredentism, separatism.*

Тривалий і доволі складний історичний шлях становлення української державності, позначений, з одного боку, історичною розділеністю її територій, а з іншого – штучним „роздмухуванням” регіонального протистояння, помножений на російську агресію на південному сході країни, змушують нас шукати потенційно кофліктогенні регіони, які за певних умов можуть спровокувати новий виток сепаратизму. Північна Буковина стала предметом нашої дослідницької уваги в силу, з одного боку, своєї етнічної самобутності та різноплановості, а з іншого – високого потенціалу конфліктності.

Мета статті – дослідити конфліктний потенціал Північної Буковини з огляду на можливість появи нової лінії соціополітичного розмежування в Україні.

Північна Буковина в політологічному аспекті стала предметом дослідження широкого кола науковців. Проте чи не найгрунтовніше ця проблематика розкрита в роботах І. Зварича, О. Круглашова, О. Склярської, М. Дністрянського, І. Студеннікова, В. Ткаченко, М. Вавринчука.

Північна Буковина – історична назва території сучасної Чернівецької області, яка знаходиться на пограниччі з Румунією та Молдовою. Варто зазначити, що цей регіон має яскраву етнічну специфіку, багатий в мультикультурному плані. Він чи не найпізніше (а саме у 1944 році) увійшов до складу УРСР, що звичайно залишило свій відбиток на політичній культурі краю.

Головні проблеми етнополітичного характеру в Північній Буковині проявляються у вигляді румунофільства, політизації „румунського руху”, що орієнтує своїх послідовників на відокремлення від України та приєднання до Румунії; зовнішні впливи на загострення етнополітичної ситуації в регіоні. Висувалися навіть радикальні пропозиції створення румунської національно-територіальної одиниці на загальному тлі висунення Румунією територіальних претензій до України [1, с. 112].

На політизацію українських румун впливає також компактність проживання на обмеженій території, яка межує з історичною батьківщиною. Слід відзначити, що більшість румунського населення України мешкають у прикордонній з Румунією Чернівецькій області. Ареал розселення румунів у Чернівецькій області в більшості охоплює Герцаївський, частину Сторожинецького, Глибоцького, Новоселицького районів [див.: 2, с.105-110]. Безперечно, Чернівецька область України – багатонаціональний край. За останнім переписом населення тут проживають представники 69-ти національностей. Найчисленніші меншини – румуни – 12,5%, молдовани – 7,3%, росіяни – 4,1%, поляки – 0,4%, білоруси – 0,2%, євреї – 0,2%[1].

[1] За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р

Що стосується українців, то у національному складі області їхня чисельність становить 689,1 тис. осіб, або 75% від загальної кількості населення. За роки, що минули від перепису населення 1989 р. до перепису 2001 р., кількість українців зросла на 3,4%.

Таблиця 1

Склад населення області

Національність	*Кількість (тис. осіб)*	*2001 рік (у % до підсумку)*	*1989 рік (у % до підсумку)*
Українці	689,1	75,0	70,8
Румуни	114,6	12,5	10,7
Молдовани	67,2	7,3	9,0
Росіяни	37,9	4,1	6,7
Поляки	3,4	0,4	0,5
Білоруси	1,.5	0,2	0,3
Євреї	1,4	0,2	1,8
Інші національності	3,9	0,4	0,2

Порівнюючи результати перепису населення 2001 і 1989 рр., ми можемо також побачити зростання на 14,2% представленості румун в області. Що стосується інших національностей, то їхня чисельність у краї зменшилася: на 20,5% – молдаван, на 39,9% – росіян, на 28,4% – поляків, на 48,2% – білорусів. На нашу думку, зменшення чисельності ряду національних меншин пов’язана із їхньою еміграцією на етнічну батьківщину, зокрема в пошуках роботи.

На думку М. Дністрянського, Буковина мала переважно двоетнічний україно-румунський характер, але із значною часткою євреїв і німців. Українська етнічна територія поширювалася насамперед на північну частину, так звану Північну Буковину, хоча з огляду на дифузний характер україно-румунської етнічної межі, окремі українські поселення заходили у південну частину, а румунський – у північну. З огляду на особливості етнорелігійних взаємин (більшість румун та українців були православними) в межах Буковини, на відміну від Галичини, етнонаціональну структуру населення могли розкрити лише дані австрійських переписів за ознакою рідної мови. Так, матеріали перепису населення 1900 року засвідчили, що українці становили більшість у Вашківіському, Винницькому, Заславському, Кіцманському та Чернівецькому повітах. Ареали української етнічної території включали й менші частини Сторожинецького, Серетського, Радовецького і Кімполукзького повітів. У населенні крайового центру м. Чернівці українці хоч і були в меншості (близько 20%), але кількісно переважали румунський елемент, що було одним із чинників досить помітного українського культурно-політичного піднесення в Буковині в другій половині 20 століття [3, с. 143-144].

Північна Буковина є регіоном з етнічною специфікою. Головні проблеми етнополітичного характеру проявляються у вигляді румунофільства, політизації „румунського руху”, що орієнтує своїх послідовників на відокремлення від України та приєднання до Румунії. Даються взнаки й зовнішні впливи на загострення етнополітичної ситуації в регіоні. На політизацію українських румун, передусім, впливає компактність проживання на обмеженій території, яка межує з історичною батьківщиною. Те, що колись Північна Буковина – головна територія розселення цієї етноспільноти, була у складі „Великої Румуні”, є постійним джерелом іредентистських прагнень з боку радикальних політичних сил сучасної Румунії. Цю тенденцію підсилюють й останні заяви державних діячів Румунії на кшталт того, що „частина південної України – це територія Молдови” (так само, як і Північна Буковина), Паризький договір 1947 р., який визначив кордони Молдови та Румунії, „застарів і повинен бути анульований”. Робляться заяви про те, що „молдавської нації не існує в природі”, про неминучість об’єднання „розділеного румунського народу в рамках єдиної Європи з метою досягнення мети „всіх румунів” щодо аншлюсу „Бессарабії” у якості першого кроку по денонсації пакту Ріббентропа-Молотова. Таким чином, Руму-

нія сповна офіційно висуває територіальні претензії Україні.

У Чернівецький області видаються 12 місцевих газет, орієнтованих на румуномовне населення: „Газета де Герца", „Стрілець (Аркашул)", „Плай роминеск", „Буковинський край" (двомовна), „Рідний край", „Новий день", „Слово правди", „Свобода слова",„Молодь", „Дзвін Буковини", „Конкордія", „Зоріле Буковиней".

На нашу думку, джерелом етнічного протистояння в Північній Буковині може бути так зване „румунське питання". Румуни – це саме та національна меншина, яка готова активно відстоювати свої національні інтереси в краю. За певних умов вона із „групи в собі" може перетворитися на „групу для себе" із радикалізацією вимог, особливо зважаючи на факт існування активної підтримки з боку їхньої етнічної батьківщини.

З одного боку, мова йде про повільну інтеграцію етнічних румун в українське політичне й культурне середовище (91,9% румун рідною назвали мову своєї національності і лише 41,3 % румунів Чернівецької області вільно володіють українською мовою). Відтак, на думку О. Склярської, низький рівень володіння українською мовою створює суспільно-політичні проблеми для національних меншин краю, адже вони не можуть брати рівноправну участь в політичному, громадському житті держави і апріорі психологічно орієнтовані в румунське суспільство [2, с. 106]˙

З іншого боку, на думку І. Зварича, на загострення етнополітичної ситуації в Північній Буковині чи не найбільше впливають зовнішні чинники. Зокрема, йдеться про постійні іредентистські прагнення з боку радикально налаштованих політичних сил сучасної Румунії. Цю тенденцію підсилюють й періодичні заяви державних діячів Румунії, в яких присутні натяки на територіальні претензії до України [1, с. 112]˙

Румунська преса неодноразово поширювала тезу про те, що українсько-румунські кордони начебто не гарантовані міжнародними договорами (хоча вони закріплені в таких міжнародно-правових актах, як Паризька мирна угода 1947 р., Гельсінський заключний акт 1975 р., Паризька хартія для нової Європи ОБСЄ 1990 р.) і тому можуть бути переглянуті. Мотивується це тим, що Україна на той час, коли були підписані ці документи, мовляв, не була суб'єктом міжнародного права і не брала участі у їх підписанні. А радянсько-румунська угода, яка фактично була єдиною юридичною базою вирішення лінії державного кордону, була денонсована ще в 1993 році.

Цікаво, що 24 червня 1991 р. парламентом Румунії було прийнято декларацію про „Пакт Молотова-Ріббентропа та його наслідки для України", де власне згадувалося про нібито приналежність Бессарабії, Герцаївського краю та Північної Буковини до Румунії. Як реакція – Верховна Рада ще тодішньої УРСР у своїй заяві від 5 липня 1991 р. оцінила такі дії румунської сторони як територіальні претензії до України [4, с. 101-102].

Саме територіальні питання тривалий час затримували розробку й підписання двостороннього політичного договору між Україною і Румунією. Особливо спірною виявилася стаття щодо відмови від будь-яких територіальних претензій, особливо з боку Румунії. І лише в 1997 році Договір про відносини добросусідства та співробітництва був ратифікований румунською стороною. Досягнути компромісу вдалося лише завдяки реалізації західноєвропейського інтеграційного курсу Румунією.

Проте й надалі доволі часто можна почути заяви державних діячів Румунії, на кшталт „частина південної України – це територія Молдови"; Паризький договір 1947 р, який визначав кордони Молдови і Румунії, „застарів і повинен бути анульований", а також те, що неминучим є об'єднання „розділеного румунського народу" в рамках єдиної Європи з метою досягнення мети „всіх румунів" – аншлюсу Бессарабії через денонсацію пакту Ріббентропа-Молотова [5, с. 72]

Питання територіальної приналежності Північної Буковини і Південної Бессарабії, острова Зміїний, збирання „історичних" румунських земель до „унітарної румунської держави" зараз займають чільне місце у виборчих платформах і програмних документах практично всіх політичних партій Румунії.

Слід зазначити, що скандал навколо розмежування територіальних вод острова Зміїний розгорівся після того, як у 1980-х роках на шельфі навколо острова були виявлені родовища нафти й газу. Судова тяганина стосовно того, чи вважати Зміїний островом чи скелею розпочався після того, як 16 вересня 2004 р. Румунія зробила відповідне подання в Міжнародний суд в Гаазі. Остаточне рішення по справі було ухвалене 3 лютого 2009 р., згідно з яким Зміїний було визнано таки островом, але при цьому він не може вважатися частиною

прибережної лінії України при делімітації кордону.

Що стосується громадських організацій, то у 1989 р. в Чернівецькій області було відкрито Товариство румунської культури ім. Міхая Емінеску, що ставило головним завданням своєї діяльності пропаганду приєднання північно-буковинських земель до складу Румунії. Антиукраїнський характер мали й інші акції румунських активістів великодержавницького руху, зокрема дії „Національного комітету возз’єднання”. Показово, що активну участь в таких акціях брали високопосадовці, зокрема міністр Румунії у справах молоді та спорту восени 1995 р. заявив, що створення „Великої Румунії” покладається на румунську молодь, яка проживає в Україні [2, с. 108]

Серед інших радикальних громадських організацій Румунії, які підтримують зв’язки з румунською діаспорою в Україні, слід відзначити „Румунську культурну фундацію”, рух „За Бессарабію і за Буковину”, „Герцаївський край”. Ці організації, за словами Г. Луцишин, ініціюють різноманітні гуманітарні та політичні акції на підтримку румунської меншини в Україні, а також слідкують за дотриманням прав етнічних румунів, вимагаючи їх активнішої підтримки владними структурами Румунії [6]. Більше того, Румунія бере участь у розбудові культурно-освітньої інфраструктури в місцях компактного проживання румун, інвестує в різного роду економічні та культурні проекти.

Крім того, румунська сторона заохочує мешканців Буковини наданням румунського громадянства, зокрема за неофіційними даними, осіб, які отримали румунський паспорт, лише на території Чернівецької області вже нараховується від 10 до 30 тис. Таким чином, це сприяє зміцненню політичного впливу Румунії у Північній Буковині.

Що стосується економічної співпраці Північної Буковини та Румунії, то 22 вересня 2000 р. було створено єврорегіон „Верхній Прут”, членом якого, окрім Чернівецької області, стали також Єдинецький та Белцький повіти Молдови та Сучавський і Ботошанський повіти Румунії [7]. В цьому плані особливо актуальним стає транскордонне та прикордонне співробітництво України та Румунії, що реалізується шляхом різного роду програм з підтримки малого та середнього бізнесу, культурної співпраці, подолання негативних історичних стереотипів.

Якщо коротко охарактеризувати електоральні особливості Північної Буковини, то варто відзначити, що загалом голосування тут вписується в загальну картину виборів у Західному регіоні. Північну Буковину можна віднести до так званого „помаранчевого” електорального поясу. На думку М. Гутора, який проаналізував виборчий процес на Буковині під час президентських виборів-2004, „за явної переваги В. Ющенка над В. Януковичем на більшості дільниць дещо нижчий за загальнообласний результат простежується в місцях проживання румуномовного населення краю, в прикордонних із Румунією та Молдовою населених пунктах. Таке явище можна пояснити впливом на електорат духовенства УПЦ (Московського патріархату), адже переважна більшість румуномовного населення – православні [8, с. 123].

Що стосується місцевих виборів-2010, то лідером виборчих перегонів тут стала Партія регіонів, яка в загальному підсумку отримала 48 мандатів (18 – в багатомандатному окрузі і 30 – по одномандатних округах), далі йдуть „Фронт Змін” – 23 депутати, ВО „Батьківщина” – 17 депутатів, „Наша Україна” – 9 депутатів, ВО „Свобода” – 4 депутати, Соціалістична партія України – 1 депутат, Народна партія – 1 депутат, Громадянська позиція – 1 депутат.

На думку О. Круглашова, основними джерелами етнічно-політичної напруги у регіоні, що можуть стати причиною міжнаціональних конфліктів, є:

– негативний вплив з боку окремих політичних і громадських організацій, держав (чи держави) на міжнаціональні стосунки;

– низький матеріальний рівень життя людей в прикордонній області, який спонукає їх до масового виїзду за кордон та породжує негативні соціально-політичні настрої;

– міжнаціональні стосунки між румуно-молдовським населенням та євреями, росіянами, українцями містять небезпеку зростання недовіри, відчуження від інших національностей, які відносно малочисельні, але демонструють значний рівень невдоволення своїм національно-культурним становищем, оскільки вважають, що їхні інтереси незаслужено залишаються поза увагою влади та громадськості;

– критично низький рівень громадянської свідомості, яка повинна виступати основою консолідації представників титульної нації та інших національних громад;

– помітне зростання настроїв на користь ревізії існуючих кордонів взагалі і насамперед серед румуно-молдовського населення,

які несуть потенційну загрозу територіальній цілісності та суверенітету України;

– дається взнаки не завжди толерантна й виважена позиція щодо етнічних почуттів як румунських, так і українських ЗМІ, які інколи створюють „образ ворога” в особі певної національної громади [9].

Таким чином, основним джерелом нестабільності та політизації етнічності в Північній Буковині виступає румунська етнічна меншина, яка значною мірою черпає свій конфліктний потенціал ззовні, користуючись підтримкою окремих громадських організацій і політичних сил Румунії. На політичну стабільність Північної Буковини як потенційно конфліктогенного регіону впливає її прикордонне з Румунією положення, а також постійні ірередентистські заяви з боку радикально налаштованих політичних сил сучасної Румунії. Гостро стоїть проблема подвійного громадянства, особливо в контексті заяв про необхідність включення Чернівецької області до території Румунії. Власне все це у комплексі становить небезпеку появи нового джерела сепаратизму в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зварич І. Етнополітика в Україні: регіональний контекст / І. Т. Зварич. – К.: Дельта. – 2009. – 320 с.
2. Склярська О. Міждержавні взаємини України з Угорщиною та Румунією як чинник політико–географічних процесів в прикордонних районах / О. Склярська // Вісник Львівського національного університету. Серія міжн. відн, 2008. – Вип. 25. С. 105-110
3. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики: [моногр.] / М.С. Дністрянський; МОН України, Львівський національний університет імені Івана Франка., Львів: Літопис: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Фрвнка, 2006. – 479 с.
4. Студенніков І. Єврорегіон „Нижній Дунай” як чинник стабільності, добросусідства і розвитку // На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів: Проект Київського центру Ін–ту Схід–Захід / за ред. С.Максименка та І.Студеннікова / І. Студенніков, В. Ткаченко – Київ: Логос, 2000.
5. Вавринчук М. П. Етнополітична безпека в системі національної безпеки України на етапі сучасного державотворення: Монографія / М. П. Вавринчук – К.: Правова єдність, 2009. – 288 с.
6. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – 2009. – Вип. 21. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Unir/2009_21/38.pdf
7. Україна задоволена, що Зміїний визнали островом [Електронний ресурс] // Українська Правда, 3.02.2009. – Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/news/2009/02/3/3708240/
8. Гутор М. Електоральні процеси у Чернівецькій області на прикладі виборів 2004 року / М. Гутор // Політичний процес в Україні в 2004 році: регіональні аспекти (Матеріали конференції, Львів 12 лютого 2005 р.) / Упоряд. Романюк А, Скочиляс Л.–Львів: ЦПД, 2005, 152 с. – С. 120-125 http://www.franko.lviv.ua/faculty/Phil/Gujtor.pdf
9. Круглашов А. Буковинська етнополітична мозаїка: історична спадщина та сучасні тенденції [Електронний ресурс] / А. Круглашов // Політичний менеджмент. – 2004. – № 2. – С. 47-64, – Режим доступу: http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=24&c=283